

(Из Архиве НСПМ-а)

Полазећи с једног на други крај Америке, из Лос Анђелеса у Чикаго, у лето 1992. године, док је био у мисији повратка у канонско јединство Српске православне цркве њених америчких отцепљених епархија, Његова светост патријарх српски Павле заврну мантију и уђе у воде Пацифика. Постоја тако неко време, загледан у даљину и у висину, очигледно с молитвом у себи, сагну се и из воде узе два бела каменчића, пољуби их и стави у џеп, потом прекрсти се и крену према колима која су га недалеко одатле чекала. Један од агената америчког ФБИ, који су били у обезбеђењу, приђе, клекну на колена и пољуби руку српском патријарху, рекавши гласно: “Ово је светац који хода!”

Некако баш у то време, исте речи могле су се чути и у Србији, од људи који су присуствовали његовим богослужењима, али и од оних који су га сретали на улицама Београда, док је, са патерицом (штапом) у руци, ишао у продавницу, на какав скуп или неким другим послом.

Дуг и тежак пут прешао је Гојко Стојчевић, потоњи монах, па владика Павле, до тога да га још док је на земљи назову свецем.

А он сам склања се од таквих почести.

Рођен је на “црвено слово”, на Усековање, 11. септембра 1914. године у славонском селу Кућанци (срез Доњи Михољац), где су се његови стари својевремено доселили са југа Србије. Још у раној младости остао је без родитеља, што је детињство и живот његов додатно учинило тежим и неизвеснијим.

О раном детињству недавно ће у интервјуу за “Светосавско огњиште”, које излази у Јоханесбургу, рећи: “Ја сам врло рано остао без родитеља. Отац је радио у Америци, тамо је добио туберкулозу и вратио се кући да умре. Мени је тада била трећа година, брат се тек родио. Мајка се коју годину касније преудала, а брат и ја смо остали код бабе и тетке. И мајка је убрзо умрла. Зато је мој појам мајке везан за тетку, осећао сам њену безграничну љубав, она је мени надокнадила мајку, тако да ја и сада помислим: кад умрем, најпре ћу да видим тетку, па онда све остале.”

Као дете, био је, како сам описује, “врло слабачак”, па су му једном чак и свећу запалили, мислећи да је умро.

Тетка је видела да Гојко није за сеоске послове, па је одлучено да оде код стрица у Тузлу и тамо настави школовање.

Касније ће о том времену испричати: “Живели смо на периферији Тузле. Преживели смо захваљујући једној крави коју смо сви били дужни, чак и науштрб школе и учења, да водимо на испашу. Стриц је био строг, али праведан, сву своју децу и мене је ишколовао, сви су завршили неки факултет, појединци су и докторирали.”

Нижу гимназију завршио је у Тузли, а вишу са испитом зрелости у Београду. Уследио је потом упис шесторазредне Богословије у Сарајеву. Заједно са њим на школовању било је и касније више познатих људи. Тако, рецимо, у Тузли један од школских другова, истина нешто млађи од њега, али са којим се често дружио, био му и потоњи велики писац Меша Селимовић.

“Пред мој одлазак у гимназију, послали су ме у манастир Ораховицу, да се тамо мало припремим... Боравио сам тамо месец дана и нисам могао баш све да схватим у богослужењу, али сам имао осећај прохујалих векова и предака који су се ту молили; за мене те молитве су биле присутне, као и њихови уздаси и радости и то ми се тако урезало у сећање, али нисам ни помислио да ће моја будућност бити везана за Цркву.”

На то није указивала ни оцена из веронауке; иако је растао у религиозној породици и био добар ђак, из овог предмета је имао - двојку!

“Наш катихета је био један омален човек, Србин из Мађарске. Имао сам вазда наставника за толике године, али он је за мене остао најбољи педагог и предавач. Једну такву материју као што је катихизис - то је догматика, све је то у питањима и одговорима - врло тешко је у тим годинама схватити. А он нам је то тако износио да се ми деца уопште нисмо мучили. Био је, разуме се, добар али страшно строг човек. И када ме прозове, ја просто не знам за себе, не могу ништа да кажем, промрмљам нешто, тамо-вамо, а он мени ‘Седи, један!’ Онда се извучем, кад пита нешто мало теже. Он обично каже: ‘Ко зна добиће два’. Ако знам, ја се некако јавим и поправим на два. Касније, кад сам порастао, мало сам се осамосталио, није више било те треме, мада су ми, иначе, више одговарали предмети где не мора да се меморише, као што су математика и физика.

Утицај родбине је превагнуо да упишем Богословију, мада је остало интересовање за физику, којом ћу се бавити доцније, поготову у слободном времену.”

Богословски факултет завршио је у Београду.

Други светски рат затекао га је у родној Славонији, одакле је као и многи други Срби морао да бежи према Србији. Поново се обрео у Београду, сада као избеглица. Да би имао од чега да живи, морао је да се прихвати тешког посла на грађевини.

Једном приликом аутору ових редова причао је о том времену:

“Када сам 1941. избегао, овде у Београду радио сам на грађевинама, на доковима, на истоварању и утоварању... одатле и овај палац овакав (показује на помало деформисан прст). Нисам могао да издржим на тим пословима, па ме у пролеће 1942. мој школски друг јеромонах Јелисеј (Поповић) одведе у манастир Свете Тројице у Овчару. Манастир је имао своју добру економију, па су могли да ме прехране. Давали су ми лакше послове да радим. Потом сам радио као вероучитељ и васпитач у Бањи Ковиљачи, у дому деце избегле из Босне. Једног врелог дана у августу 1944. ми васпитачи изведемо децу на Дрину. Покажемо им докле смеју да зађу у воду. Али, знате, деца к’о деца. Гледам, један уђе мало дубље, потону, удари ногама о дно, па изађе, удахну, али не може даље. Онако врућ и знојав скочим и извучем га. Онда, превијем га преко колена и распалим неколико... Кажем му: ‘Синко, из Босне си се избавио, отац и мајка су ти погинули, а сад

хоћеш и ти овде да се удавиш на наше очи! Где ти је памет?! Одмах потом се разболим, добијем велику температуру. Одем на прегледе, кажу ми - туберкулоза..."

Тешка болест, која у то време није остављала готово никакву наду у оздрављење. Лекари су Гојку рекли да му је остало још само три месеца живота. Прихвате га монаси у манастиру Вујан, али му кажу да за време литургије не улази у храм, да не обедује заједно са братством и да са њима избегава било какве друге контакте, да не би и њих заразио opakом болешћу. Тек када би монаси завршили са службом, он би одлазио у храм и молио се орошен сузама.

У манастир су навраћале разне војске. Проверавале су и Гојкову келију. Иако видно исцрпљен и болестан, свима је био сумњив. Тек кад би од монаха чули да је тешко оболео од туберкулозе, одлазили су, брзо затварајући врата за собом.

Гојко није клонуо духом. Уз молитву, борио се са болешћу. А онда, неким чудом, почели су да се јављају знаци исцељења. Била је то прилика да, тако сам у својој келији, још више размишља о будућности. Од раније је планирао да се ожени и да иде у парохију, као свештеник. Али сада, после прележане туберкулозе, схватио је да су то готово нестварни планови. Посматрајући изблиза живот монаха, пожелео је да се и сам замонаши.

У знак захвалности према манастиру у којем је излечен, сада већ искушеник Гојко, својом бритвицом изрезбарио је крст и на њему распеће Господње. На полећини крста урезао је речи на старословенском: "Манастиру Вујну, за исцеленија, приложи раб Божји Гојко."

Овај крст данас је једна од најчешће помињаних драгоцености манастирске ризнице.

После искушеништва у манастиру Вујну, замонашен је у манастиру Благовештењу, 1948. године. Добио је монашко име Павле. Име које ће потом на сваки начин настојати да оправда, следећи мисионарски пут и речи онога по коме га је добио - апостола Павла.

Од 1949. до 1955. године, у времену велике борбе комунистичких власти против већ

тешко страдале Српске православне цркве, сабрат је манастира Рача.

“Док сам био у Рачи”, записаће касније у једном свом аутобиографском спису, “ми у манастиру нисмо живели издвојено од народа, тако да смо сазнавали шта се догађа око нас и у каквом смо времену. Своје тескобе и слутње ми монаси упрезали смо у дневне послове које нисмо увек стизали да посвршавамо до вечери. Некад бисмо узимали само по комад хлеба и читав дан радили у пољу, надгледали манастирску стоку, довлачили дрва из шуме. Једно време радио сам и у манастирској воденици. Једва смо чекали вече не само ради одмора, већ да се у молитви саберемо. Нема већег блаженства него кад уморан човек некако самог себе умањи док се моли. Тад се сав сведе само на сушти чин молитве: да се избавимо као народ и људи. Треба служити Богу, мислили смо, ма ко да је дошао, и то је за нас био најдубљи смисао монашког живота.”

У међувремену јерођакон Павле једну школску годину, 1950/51, провео је као суплент у Призренској богословији, управо ону у којој је прву послератну генерацију извео до богословског испита зрелости. Даље кретање његово у служби изгледало је овако: у чин јеромонаха рукоположен је 1954, да би исте те године био одликован и чином протосинђела, а 1957. године и чином архимандрита; постдипломске студије на Богословском факултету у Атини похађао је од Божића 1955. до маја 1957. године, када је изабран за епископа рашко-призренског.

На Косову и Метохији и у Рашкој области, у Епископији рашко-призренској, провешће скоро 34 године. У том времену, када је много шта против Цркве од државе било допуштено или пак толерисано, морао је да се супротставља разним насртајима. Чинио је то истинским молитвама, мудрим поукама и вапијућим апелима. Свети архијерејски сабор СПЦ и Синод, а често и разне државне органе непрестано је извештавао о нападима на Србе и имовину Српске цркве на Косову и Метохији.

“Добијао сам упозорења да пазим на своје редовне извештаје Светом синоду, јер они долазе и до руку световне власти, али је било све јасније да је Косову и Метохији негде, на неком месту, пресуђено да више не буду српски”, записаће касније, као патријарх.

И сам је често, лично, био жртва. Добацивали су му на улици, вређали и малтретирали, гуран је и избациван из аутобуса. На аутобуској станици у Призрену један обесни Албанац ошамарио га је из чистог мира. Од силине ударца камилавка је отишла на једну а он на другу страну. Устао је, узео камилавку и ставио је на главу, сажаљиво погледао

нападача и наставио пут. Од Призрена до Београда често је путовао у вагонима без прозора, у којима је снег засипао седишта...

Подносио је све, без негодовања, бринући много више о Епархији и о другима, него о себи. “Тог владика високоученог теолога”, забележио је познати историчар уметности Живорад Стојковић, “виђали смо и како са вратоломних лестава оправља кровове цркава или конакне монахиња, а у седишту своје епархије нема двор већ ћелију, без телефона и личног секретара, са писаћом машином на столу, којом сам куца извештаје, акта, писма - маријаша не дајући за други папир сем пелира: или капа над стотинама страница пастирских одговора на питања верника, од најтежих, до најпрактичнијих...”

Посебну бригу је показивао за Призренску богословију, где је повремено и држао предавања. Њене ученике често посећује, гледа где коме може шта да помогне. Ноћу их покрива...

Многе је изненадило кад је управо владика Павле изабран за патријарха. До тада он није био експониран у медијима, па, отуда, у јавности (а у први мах ни међу самим владикама) није важио за главног кандидата који ће ступити на трон првојерарха.

Пошто дотадашњи патријарх Герман, услед дуготрајне тешке болести и од лекара доказане немоћи, више није био у прилици да обавља ту велику дужност, приступило се избору новог српског патријарха. Изборно заседање Светог архијерејског сабора СПЦ одржано је 1. децембра 1990. године. Сходно Уставу СПЦ, сваки од чланова Сабора (сваки владика) требало је да заокружи по три кандидата који испуњавају потребне услове. У тројну кандидатуру могли су да уђу само они који добију више од половине гласова чланова Изборног сабора, а то је значило да се за њих изјаснило најмање 13 владика.

У првом кругу гласања резултат је био следећи: епископ шумадијски Сава добио је 16 гласова, епископ жички Стефан 13 гласова, епископ рашко-призренски Павле 11 гласова, митрополит загребачко-љубљански Јован и епископ банатски Амфилохије по 8 гласова... Дакле, у првом кругу добијена су само два кандидата: епископи Сава и Стефан. Требало је добити и трећег. Он је добијен тек у деветом кругу гласања. Био је то епископ рашко-призренски Павле, који је сада добио 20 гласова.

Уследио је избор, на апостолски начин, жребом, патријарха међу тројицом кандидата. Архимандрит Антоније, настојатељ манастира Троноше, после одслужених молитви, из Јеванђеља узима три запечаћена коверта са именима тројице кандидата за патријарха српског, премеће их више пута, а онда узима један од њих и предаје га председавајућем, најстаријем архијереју СПЦ митрополиту дабробосанском Владиславу. Митрополит Владислав стаје на свете двери, показује запечаћени коверат, отвара га и саопштава: “Архиепископ пећи, митрополит београдско-карловачки и патријарх српски је епископ рашко-призренски Павле”.

Митрополит Амфилохије, ових дана, поводом петнаестогодишњице тог избора, написаће да “једини који истински није желео да буде патријарх” јесте управо данашњи патријарх Павле.

Том приликом управо изабрани патријарх Павле, обраћајући се Сабору, рећи ће: “Моје су снаге слабе, то ви сви знате. Ја се у њих не надам. Надам се у вашу помоћ, кажем и понављам, у помоћ Божју којом ме је Он и до сада држао. Нека буде Богу на славу и на корист Његовој Цркви и нашем напаћеном народу у ова тешка времена.” А сутрадан, на устоличењу у београдској Саборној цркви, са мало речи изнеће свој програм, у којем нема ничег новог, али који је сасвим потпун: “Ступајући, као четрдесет и четврти српски патријарх, у трон Светога Саве, ми немамо никакав свој програм патријаршијске делатности. Наш програм јесте Јеванђеље Христово, Блага Вест о Богу међу нама и Царству Божјем у нама - уколико га, вером и љубављу, прихватимо.”

Патријаршијска дужност припала му је у једном од најтежих периода савремене српске историје: у времену ратова, притисака и ултиматума моћног спољног света, унутрашњих превирања и немаштине, у времену када су готово све светиње нападнуте.

Супротставља се злу ма са чије стране долазило, позива на разум и домаће и иностране актере. Истиче да “под сунцем има довољно места за све људе” и да је “мир подједнако потребан свим људима, како нама, тако и непријатељима нашим”. Често цитира речи мајке Јевросиме, из народне песме, која каже да је боље “изгубити главу, него своју огрешити душу”. Али и овим речима опомиње: “Обавезни смо и у најтежој ситуацији да поступамо као људи и нема тога интереса, ни националног ни појединачног, који би нам могао бити изговор да будемо нељуди.”

Његове често понављане речи “Будимо људи”, ушле су у уши и деци, која га од милошта

прозвала - "Патријарх Павле будимо људи"!

Сви су чули, а многи нису хтели да чују! Међу њима и они који су у његовом родном селу, у току рата деведесетих година, срушили цркву само зато што је у њој крштен српски патријарх! Десило се то онда када у том делу Хрватске, у кругу 40 километара од цркве, није било никаквих ратних дејстава!

Патријарх Павле је неуморан у обављању своје пастирске дужности. Тако, протекле јесени, у својој 91. години одлучио је да иде у Аустралију, поред осталог и да лично освешта земљиште од 87 хектара које је СПЦ купила да би на њему подигла колеџ "Светог Саве", у којем ће заједно са српском, учити руска, грчка и друга деца. Неки од владика покушали су да га одврате, говорећи да је тешко издржати толики пут. Патријарх ће на то: "За мене није, него како ће ови моји..."

Отишао је у Аустралију, настојећи да ову двонедељну посету учини мисионарски што садржајнијом. Када се вратио у Београд, после 22 сата проведена у авиону, одмах је отишао на бденије у Саборну цркву. Затим је око два сата ручно поправљао своју дотрајалу мантију, да би већ ујутру, око шест сати, 14. новембра 2004, кренуо на тродневни пут у Москву.

Знајући за све то, његов домаћин, патријарх руски Алексеј II упитао га је шаљиво:

"Ваша светости, били сте на том далеком путу, а ево сад сте већ овде, да нисте којим случајем били и на Новом Зеланду, знате, и тамо има нашег, православног света?"

"Ваша светости, нисам овога пута, то ћу, свакако, учинити у следећих 90 година!"

Патријарх Павле, иначе, и поред толиких обавеза, живи правим монашким животом. Свако јутро у Патријаршији служи литургију и причешћује се, и свако вече у Саборној цркви присуствује вечерњој служби. Никуд не креће, ни једно јутро, ма које доба било, док не одслужи литургију. Настоји и да стигне на вечерњу службу. Тако, рецимо, често је бивало да враћајући се из Пећке патријаршије (где и данас кад год може одлази),

после седам-осам сати проведених у аутомобилу, одлази право у Саборну цркву на службу.

Својим животним путем, почев од места рођења и места у којима се школовао, па до оних у којима је све службовао, патријарх Павле је постао саборни симбол Српске православне цркве. Исто тако, по свом животу и улози у православном свету, он је један од симбола јединства и васељенске Православне цркве.

Као врсни богослов и литургичар, и у теоријском и у практичном смислу, важи за једног од највећих духовника свога времена.

Са собом увек носи Свето писмо и Молитвеник.

Када је једном, у току протеклих ратних година, из свог стана у Патријаршијском двору угледао на улици групу избеглица како кисну, сишао је, отворио велика храстова врата и позвао их да се склоне унутра. На примедбе његових најближих сарадника да је тако могао да уђе и неко ко није добронамеран, одговорио је: “А како сам ја могао да спавам горе, у топлоту, а да та деца кисну напољу!?”

Запитаће се патријарх: “Пасивним, чак пословним односом свештенства према пастви, не одбијамо ли од себе народ који све види, уместо да га окупљамо?” А онда ће записати и ово: “Да могу стићи, васкрсли Бог ми је сведок, пред црквама, болницама, па и пред луксузним дворанама за банкете и модне раскоши, стајао бих и лично просио за страдалну нашу браћу, сестре и децу. Свако од нас требало би, на један активан начин, да посрами све оне бахате лакомости које живе на толиким јавним местима, а не да се само згражамо и очајавамо што је мрачна, опака бестидност завладала свуда око нас.”

Сам о себи у свему брине: сам себи спрема храну, а храна његова је готово увек, преко целе године, посна, обично поврће на води, само о празницима спрема са мало уља, ретко кад узме помало рибе, а меса никад; омиљено пиће и храна су му сок од парадајза, и коприва у јелу, а кад није пост - млечни производи... Одежде, такође, сам себи шије, крпи и пере. Ципеле своје поправља и одржава...

Портрет патријарха Павла

Пише: Јован Јањић

недеља, 15 новембар 2009 14:30

Осим тога, мотри и шта се око њега дешава. Тако, у Патријаршији надгледа да све функционише што може боље; после радног времена, када радници оду својим кућама, иде и гаси светло ако је где остало упаљено; често сам узме да поправи славине, ролетне, браве на вратима...

Брине, свуда где је потребно, и о земаљским стварима, иако истиче да је наша права отаџбина “горе” и зато опомиње да треба пазити “кад једног дана изађемо пред претке, да се не постидимо њих, нити да се они постиде нас”.

ФБИ, изгледа ретко греши: Светац који по земљи хода.

(Објављено у НИН-у од 05.01.2005)